

ГЕЄЦЬ

Валерій Михайлович — академік НАН України, директор Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

РОЗВИТОК ТА ВЗАЄМОДІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Стенограма наукової доповіді на засіданні
Президії НАН України 16 грудня 2015 року

У доповіді розглянуто результати виконання міждисциплінарного проекту «Оцінка стратегій довгострокового розвитку енергетики та економічна політика оптимізації енергетичного балансу України», визначено основні управлінські і ринкові механізми та обґрунтовано пріоритетні напрями політики оптимізації енергетичного балансу України.

Шановні члени Президії! Шановні учасники засідання! Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.03.2011 № 203-р та низкою доручень Кабінету Міністрів України на НАН України було покладено значний обсяг завдань щодо формування єдиного енергетичного балансу країни. Їх виконання було пов'язано з необхідністю вирішення широкого кола завдань, розв'язання яких може забезпечити поліпшення економічної політики, спрямованої на оптимізацію енергетичного балансу України. Це зумовило необхідність формування цільового міждисциплінарного наукового проекту «Оцінка стратегій довгострокового розвитку енергетики та економічна політика оптимізації енергетичного балансу України», що виконувався протягом 2013—2015 рр. і до реалізації якого було залучено 8 установ відділень економіки та фізико-технічних проблем енергетики НАН України. У доповіді я спробую в рамках виділеного регламенту охарактеризувати основні результати, отримані при виконанні вищевказаного проекту.

Ретроспектива процесів розвитку енергетики та економіки. На сьогодні в організаційно-управлінській моделі взаємовідносин в енергетиці склалася ситуація, яка має назву *інституційна пастка*. Вона полягає в тому, що, хоча і з різних причин, але й кінцеві споживачі, і держава, і виробники та постачальники зацікавлені у збереженні нинішнього status quo в енергетиці. Населення не хоче втрачати широку систему пільг і субсидій, змінювати власні звички, поведінку, культуру енер-

госпоживання, не готове до захисту своїх прав перед постачальниками енергетичних послуг. Виробників та постачальників влаштовує витратний підхід до їхньої діяльності, наявність державної підтримки, пільгового оподаткування, можливості лобювати власні інтереси. Держава не хоче втрачати можливостей прямого втручання у функціонування енергетичних ринків та діяльність підприємств енергетичної галузі для реалізації соціальних ініціатив і отримання політичної ренти.

Інституційна пастка в Україні не є унікальною, подібна ситуація неодноразово виникала в міжнародній практиці державного регулювання ПЕК. Наприклад, адміністративне утримання низьких цін на енергоресурси для стимулювання розвитку інших секторів економіки перетворювало видобувні компанії на заручників соціально-політичних зобов'язань уряду. Через деякий час це призводило до швидкого зносу виробничих потужностей через брак інвестицій і, врешті, до дефіциту енергетичної сировини, як сталося в 1970-х роках у США і наслідком чого було відключення споживачів та введення обмеження на використання газу на електростанціях. Або інший підхід: свідоме завищення державою цін на енергоресурси для подальшого перерозподілу монопольного прибутку на соціальні потреби (країни Західної та Північної Європи), який зі збільшенням масштабів міжнародної торгівлі ставав усе більш неприйнятним для промислових споживачів, продукція яких втрачала конкурентну перевагу на зовнішніх ринках.

Вихід України з цієї інституційної пастки є надзвичайно важливим завданням і потребує узгодженості в діях усіх сторін. Він може відбуватися двома шляхами — еволюційним (консервативним) або революційним. *Еволюційний шлях* пов'язаний з тим, що без будівництва нових шахт і свердловин до 2050 р. залишиться третина промислових запасів енергетичного вугілля, промислові запаси коксівного вугілля і антрациту вичерпаються, запасів нафти і газу залишиться не більш як 25%; після 2030 р. щороку виводитиметься з експлуатації близько 4% генеруючих потужностей. Ситуація

ускладнюється тим, що внаслідок збройного конфлікту на Сході України ми втратили 38% ресурсної бази вугілля (переважно антрациту та пісного вугілля), близько 15% нафтогазових запасів, контроль над 8% генеруючих потужностей, що зумовлює необхідність розширення джерел імпорту палива. *Революційний шлях* пов'язаний з вимушеною реалізацією реформ під тиском економічної кризи та міжнародних зобов'язань; потенційною готовністю населення до реформ за умови здійснення практичних дій, що відповідають очікуванням громадян; наявністю достатніх ресурсів виробників та постачальників для виконання ролі суб'єкта стратегічної ініціативи та ініціювання реформ. Збіг факторів революційного та еволюційного шляхів створює примусовий запит на реформи та відкриває «вікно можливостей» для започаткування нової енергетичної політики, яке полягає в готовності усіх сторін до реформи в умовах її зовнішньої політичної і фінансової підтримки. Щоб надалі не потрапити в нову інституційну пастку, необхідно сформуванню цільову модель розвитку енергетики.

Результати дослідження взаємозв'язків енергетики та економіки. Основними загрозами сталості енергозабезпечення національної економіки є вичерпність викопних видів палива; критично високий рівень імпортозалежності; великі втрати при транспортуванні та постачанні енергоресурсів; швидке старіння енергетичної інфраструктури; низький коефіцієнт перетворення енергоресурсів; низький рівень екологічності енергогенерації та пов'язане з цим погіршення стану навколишнього середовища; ризики надійності постачання енергоресурсів через брак маневрених та резервних потужностей; подальше зниження конкурентоспроможності національних виробників через високу частку енергоресурсів у собівартості виробництва.

Для аналізу, прогнозування та оцінювання шляхів реалізації пріоритетних напрямів політики оптимізації енергетичного балансу України вчені НАН України за підтримки Кабінету Міністрів України, профільних міністерств і відомств, а також міжнародних організацій

розробили комплекс економіко-математичних моделей, методологія яких є загальною світовою.

У процесі розроблення та використання модельного комплексу налагоджено тісну співпрацю з провідними міжнародними організаціями, які досліджують питання енергетичного майбутнього як окремих країн, так і світу загалом. Це, зокрема: Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), компанії IRG, Tetrat-Tech, ENGLITY і DecisionWare Group; Міжнародне енергетичне агентство та Програма системного аналізу енергетичних технологій (IEA-ETSAP); Об'єднаний науковий центр Єврокомісії (JRC); Міжнародна агенція з атомної енергії (МАГАТЕ); Європейська економічна комісія ООН (UNECE); Програма розвитку ООН (UNDP); Європейський банк реконструкції та розвитку; Міжнародний інститут прикладного системного аналізу (IIASA); Грецький науково-технічний центр відновлюваних джерел енергії та енергозбереження (CRES) та ін. Така співпраця дала змогу детально вивчити практику економічно розвинених країн щодо процесу формування національної енергетичної політики, а також принципів його нормативного, інформаційного та аналітичного забезпечення.

Результати досліджень за цим науковим проектом використовувалися органами державної влади, зокрема при підготовці низки важливих стратегічних документів:

- «Очікувані національно визначені внески України до нової глобальної кліматичної угоди» (затверджено розпорядженням КМ України від 16.09.2015 № 980-р);
- «Національний план дій з енергоефективності до 2020 р.» (затверджено розпорядженням КМ України від 25.11.2015 № 1228-р);
- «Проект Державної цільової економічної програми розвитку атомно-промислового комплексу України на 2016–2020 роки» (проект на розгляді в КМ України).

При підготовці цих документів учені НАН України провели оцінювання шляхів запровадження низьковуглецевого розвитку економіки України і визначили економічно доцільний

потенціал скорочення викидів парникових газів у секторах «Енергетика» та «Промислові процеси», на які припадає 85–90% усіх викидів парникових газів в Україні. Такі дослідження були необхідні для визначення мети України в боротьбі зі змінами клімату та недопущенні підвищення глобальної температури більш ніж на 1,5–2°C до 2100 р. У рамках підготовки Національного плану дій з енергоефективності визначено національну індикативну мету енергозбереження в Україні згідно з вимогами відповідних директив ЄС та особливі умови для її оцінки, а також розроблено і прораховано базовий і енергоефективний сценарії розвитку енергетичної системи та розподілу досягнення національної індикативної мети за секторами кінцевого споживання енергетичних ресурсів. Це дозволило виокремити найбільш економічно доцільні заходи з підвищення енергоефективності за секторами кінцевого споживання енергетичних ресурсів та їх внесок у досягнення національної мети, а також оцінити потребу в фінансових ресурсах для їх реалізації.

Крім того, результати виконання проекту отримали схвальні відгуки від міністерств та відомств за пропозиції щодо порядку затвердження звітних і прогнозових енергетичних балансів для Міністерства економічного розвитку і торгівлі України; модельні розрахунки енергозабезпечення до 2050 р. за різними соціально-економічними сценаріями розвитку України, а також енергоекономічні оцінки впливу імплементації директив Європейського Союзу на енергетичний сектор України, виконані для Міністерства енергетики та вугільної промисловості України; розроблення довгострокових сценаріїв розвитку ядерної енергетики України для НАЕК «Енергоатом»; розрахунки потенціалу енергозбереження, шляхів та наслідків його реалізації для Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України; аналіз сучасних енергетичних і екологічних технологій та їх місця у провідних країнах світу для НЕК «Укренерго».

Пріоритетні напрями дослідження шляхів взаємоузгодженого розвитку економіки та енергетики. На основі отриманих кількіс-

них та якісних оцінок стратегічних напрямів розвитку енергетичного сектору визначено основні управлінсько-адміністративні і ринкові механізми, сформульовано та обґрунтовано вісім пріоритетних напрямів політики оптимізації енергетичного балансу, які я за браком часу окреслюю дуже коротко.

1. *Забезпечення відкритості та прозорості внутрішнього енергетичного ринку.* Енергетичні ринки України на сьогодні є неефективними. Вони характеризуються закритістю, непрозорістю та зарегульованістю через монополізованість, відсутність стимулів для інноваційного розвитку енергокомпаній, критичний рівень зносу основних виробничих засобів, несприятливий інвестиційний клімат, що спричинює погіршення економічності та екологічності виробництва енергоресурсів, а також надійності енергопостачання. Лібералізація та інтеграція енергоринків України вже назріла, але, як свідчить світовий досвід, цей процес пов'язаний з певними ризиками, а саме: застосування дискримінаційного ціноутворення з боку вертикально інтегрованих компаній; формування олігополістичного ринку з проявами монополії, що обмежує конкуренцію; короткострокове зростання цін, зумовлене хаотичною несистемною дерегуляцією ціноутворення; ускладнення оперативного управління енергосистемою. Водночас лібералізація енергоринків може дати такі позитивні ефекти, як зниження ціни на енергоресурси завдяки посиленню конкуренції; зменшення потреби в резервних генеруючих потужностях через можливість надання транскордонних послуг; підвищення якості та надійності енергопостачання; збільшення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів; зменшення екологічних екстерналій. Отже, пріоритетними завданнями трансформації енергетичних ринків є створення умов для підвищення конкурентності енергоринків (6–8 енергокомпаній з часткою ринку понад 5%); забезпечення прозорості правил, методик та процесів на енергоринках; використання переваг інтеграційних процесів.

2. *Реалізація потенціалу енергоефективності та енергозбереження.* Вітчизняна економіка

є надзвичайно енергомісткою. Хоча показник енергомісткості ВВП України з 2000 до 2013 рр. скоротився більш як удвічі, він усе одно в 2,6 і в 2,4 рази перевищує цей показник для країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та країн Вишеградської групи відповідно. Аналогічна ситуація спостерігається і з викидами CO₂. Значне відставання України за цими показниками зумовлене передусім низькою ефективністю реформ в енергетиці. Питоме споживання енергії населенням на одну людину в Україні на 11% менше за середньоєвропейське і зіставне з такими країнами, як Польща, Угорщина, Словенія та Литва, а питоме споживання енергії населенням на 1 м² — на 39% більше, ніж у середньому в країнах ЄС. З 2000 р. споживання енергії на одиницю площі зменшувалося на 0,8% щороку. При збереженні таких темпів ми досягнемо середньоєвропейського рівня через 60 років. За секторами економіки найбільш енергомістким в Україні є промисловий сектор. Саме структурний фактор відіграє вирішальну роль у динаміці кінцевого споживання енергії та енергомісткості ВВП. Натомість потенціал фактору енергоефективності залишається нереалізованим. Кінцеве споживання енергії в Україні за умови галузевої енергомісткості для країн ЄС було б меншим від фактичного на 48%.

Основні бар'єри, що стоять на шляху реалізації політики енергоефективності, пов'язані з недооцінкою вартості енергоресурсів для певних груп споживачів; технічною та інституційною неготовністю до запровадження стимулюючого тарифного регулювання; слабкою координацією дій між органами влади; неузгодженістю ініціатив і адресності політики; недостатньою культурою споживання енергії; високим початковим рівнем інвестицій; фінансовими бар'єрами; недоступністю енергоефективного обладнання; низьким рівнем популяризації; недостатньою кількістю підготовлених фахівців.

Для виконання європейських зобов'язань України в галузі енергоефективності, які передбачають національну індикативну мету енергозбереження в розмірі 9% від середнього

показника кінцевого внутрішнього енергоспоживання за період 2005–2009 рр., необхідно до 2020 р. додатково залучити близько 35 млрд євро. Для збереження таких тенденцій скорочення енергоспоживання до 2050 р. додатково потрібно залучити 5–7 млрд євро на рік.

Основні заходи в сфері енергоефективності мають бути спрямовані на термомодернізацію будівель; повний облік енергоспоживання; нові будівельні норми; енергоаудит та енергоменеджмент; фінансову підтримку домогосподарств для підвищення енергоефективності житлових будинків; модернізацію виробничих процесів у промисловості; нові стандарти моторного палива; використання LPG- та електромобілів; скорочення споживання в промисловості вугілля і газу; підвищення ефективності котелень; заміну газотурбінних двигунів на газокompресорних станціях на електродвигуни; зменшення втрат при транспортуванні енергоносіїв.

Отже, найбільший внесок у реалізацію потенціалу енергоефективності можуть зробити населення і промисловість, умовою чого є поєднання заходів енергетичної політики з масштабними структурними реформами.

3. Розвиток відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Вигоди від збільшення частки ВДЕ в енергобалансі пов'язані з диверсифікацією джерел енергопостачання і зниженням імпорту; зменшенням загроз для сталого розвитку енергетики; створенням нових робочих місць; переходом від моделі централізованої енергогенерації до розподіленої (там, де це доцільно); поліпшенням інвестиційного клімату України; виконанням міжнародних зобов'язань (Україна має до 2020 р. досягти в загальній структурі енергоспоживання 11% енергії з ВДЕ). Слід підкреслити, що за всіма сценаріями розвитку енергетичного сектору частка ВДЕ в структурі енергетичного балансу зростає і може досягти в 2020 р. 11%, а в 2030 р. — 20%. Однак для цього потрібно насамперед розв'язати проблему сумісності відновлюваної та атомної енергетики.

Основними бар'єрами на шляху впровадження ВДЕ в Україні є відсутність у сфері

комунального господарства фінансового підґрунтя для переходу на використання інших джерел енергії до 2017 р.; технічні обмеження Об'єднаної енергосистеми України; малі обсяги виробництва моторного біопалива; низька підготовленість інфраструктури для використання моторного біопалива 1-го покоління; відсутність виробництва моторного біопалива 2-го покоління; висока енергомідкість обладнання; відсутність інформаційних кампаній для пропагування вигід від використання ВДЕ для домогосподарств і бізнесу; висока ціна обладнання для виробництва енергії на основі ВДЕ.

4. Забезпечення надійності енергопостачання з урахуванням завдань кліматичної політики. У 2013 р. Україна посідала 21 місце серед найбільших емітентів викидів CO₂ при спалюванні енергоресурсів, у 1990 р. — 6 місце. При цьому за вуглецемісткістю ВВП (ПКС) у 2013 р. Україна посіла 5 позицію! Гірші показники мали лише Зімбабве, Кюрасао, Туркменістан та Монголія. За викидами CO₂ на душу населення Україна в 2013 р. посідала 50 місце в світі, тоді як у 1990 р. — 14 місце. Динаміка викидів парникових газів в Україні повторює динаміку загального постачання первинних енергоресурсів. У 1990–2000 рр. темпи викидів CO₂ були зіставними з темпами падіння ВВП, проте після 2000 р. внаслідок зміни структурних пропорцій в економіці зростання ВВП вже не супроводжувалося відповідним зростанням викидів парникових газів. У 2013 р. рівень викидів CO₂ становив близько 43% від рівня 1990 р. Міжнародні зобов'язання України передбачають, що викиди CO₂ в 2020 р. не перевищать 76% від рівня 1990 р., а до 2030 р. — 60% від рівня 1990 р.

Отже, ми маємо потенціал скорочення викидів парникових газів, однак його реалізація потребуватиме активізації процесів розширеного інтенсивного економічного відтворення, суттєвого підвищення енергоефективності, інтенсифікації використання ВДЕ, розвитку інноваційного виробництва, запровадження системи торгівлі викидами CO₂.

5. Підтримка зростання ролі електроенергії та розподіленої генерації. З-поміж інших ви-

дів енергії електроенергія відіграватиме дедалі більшу роль як зручний, ефективний та універсальний вид енергії, що забезпечує доступ до сучасних споживчих благ. Політика енергоефективності може бути ототожнена з політикою нової електрифікації економіки. Спостерігатиметься подальше зростання частки теплоелектроцентралей (когенерації) у структурі виробництва електроенергії, передусім унаслідок зростання обсягів використання ВДЕ.

Основними бар'єрами для розвитку електроенергетики та розподіленої генерації в Україні є відсутність ринкових стимулів та можливостей для інноваційно-інвестиційного розвитку енергокомпаній; деградація вітчизняного енергетичного машинобудування та імпортна технологічна залежність; неоднозначність бачення ролі розподіленої генерації в енергетичній стратегії країни; економічна і технологічна неготовність до побудови інтелектуальної енергосистеми країни; несформованість нормативно-правового забезпечення щодо підключення та функціонування об'єктів розподіленої генерації в рамках об'єднаної енергосистеми та нової моделі ринку електроенергії; ускладнення диспетчеризації роботи енергосистеми. Для сприяння розвитку електроенергетики потрібно лібералізувати ринок електроенергії в напрямі підвищення його конкурентності та прозорості; розробити Кодекс електричних мереж України, що визначатиме правила доступу національних та іноземних суб'єктів ринку до мереж, підключення нових генеруючих потужностей, особливо з використанням ВДЕ, та споживачів; створити економічні умови для модернізації та інтелектуалізації електричних мереж; розвивати системи автоматизованого комерційного обліку споживання електроенергії з паралельним застосуванням стимулюючих економічних засобів управління попитом кінцевих споживачів.

6. Збереження домінуючої ролі атомної енергетики. В Україні АЕС виробляють близько 50% усієї електроенергії, а нині через дефіцит палива на вугільних ТЕС — до 60%. Атомна енергетика збереже своє домінуюче положення в енергобалансі України за будь-яких

трансформацій як у системі генерації, так і в структурі кінцевого споживання, і залишиться основним джерелом виробництва електроенергії. На сьогодні близько 98% ядерного палива для АЕС України — російського виробництва і лише 2% — транснаціональної компанії Westinghouse. Одномоментне припинення монопольного постачання ядерного палива може призвести до катастрофічних наслідків, пов'язаних з розвалом Об'єднаної енергосистеми України.

Основними бар'єрами для розвитку атомної енергетики та самозабезпеченості паливом в Україні є соціальний спротив через сприйняття цього виду генерації як небезпечного для життя та довкілля; відсутність сформованої системи паливозабезпечення АЕС та поки що повна залежність від імпорту російського ядерного палива; низька гнучкість (маневрність) роботи АЕС; хронічно занижені тарифи на електроенергію АЕС, що не дозволяють НАЕК «Енергоатом» інвестувати у розвиток та повною мірою фінансувати заходи безпеки АЕС; проблеми утилізації відходів атомної генерації; можливий спротив світової спільноти, зокрема з боку ЄС.

Для розвитку атомно-промислового комплексу України необхідно запровадити виробництво власного ядерного палива та його елементів шляхом кооперації з іншими країнами, що дозволить вирішити проблему імпортозалежності в поставках ядерного палива та знизити ризики, які мають техногенний і політичний характер, забезпечити розвиток вітчизняних виробництв, створити нові робочі місця, збільшити надходження до бюджетів всіх рівнів. Для цього слід затвердити та реалізувати Державну цільову економічну програму розвитку атомно-промислового комплексу України, яка передбачає збільшення обсягу виробництва концентрату природного урану до повного забезпечення внутрішніх потреб; створення цирконієвого виробництва; створення виробництва ядерного палива; наукове, проектне та інформаційне супроводження об'єктів ядерно-паливного циклу; створення умов для виробництва ядерного палива і його елементів.

Крім того, доцільно передбачити виконання науково-дослідних робіт, спрямованих на обґрунтування шляхів підвищення економічної ефективності та запровадження стратегічного планування розвитку атомно-енергетичного комплексу України з використанням визнаних у світі комп'ютерних модельних комплексів.

7. *Нормалізація тарифної та запровадження адекватних компенсаційних заходів соціальної політики.* Загальні щорічні витрати на функціонування енергетичної системи (інвестиційні та експлуатаційні витрати, витрати на закупівлю, транспортування та постачання палива тощо) до 2030 р. порівняно з 2012 р. зростуть у 2–2,5 рази і в 3–4,5 рази — до 2050 р. залежно від макроекономічного сценарію. Накладання цільових критеріїв розвитку енергетики додатково збільшить витрати на 2–13%. Сукупний обсяг інвестицій в електрогенерацію до 2050 р. може становити близько 60–80 млрд євро та додатково 30–55 млрд євро за цільовим сценарієм. Найбільших інвестиційних ресурсів потребують технології кінцевого споживання. Сукупні потреби в них можуть становити близько 850 млрд євро і додатково 255 млрд євро за цільовим сценарієм. Передбачається перехід від сьогоденної системи енергозабезпечення з високими частками витрат на паливо та експлуатаційними витратами до системи, яка характеризуватиметься високими капітальними інвестиціями та порівняно меншою часткою витрат на паливо.

Для досягнення цільового розвитку енергетики майже половину інвестицій необхідно здійснити в транспортний сектор, близько чверті — в побутовий сектор для придбання теплогенеруючого, водонагрівного обладнання, освітлювальних та інших побутових приладів. Середньорічні витрати домогосподарств на придбання приладів кінцевого енергоспоживання можуть становити до 10 млрд євро. Частка витрат домогосподарств на енергетичні послуги зросте з 5–10% до 16–20% до 2030 р. і залишатиметься сталою до 2050 р.

Отже, компенсаційні заходи слід поєднати з політикою, спрямованою на прискорення впровадження енергоефективних технологій,

зокрема, запроваджуючи стимулююче тарифоутворення, стандартизацію (маркування), сучасні системи обліку і регулювання енергоспоживання, енергетичну паспортизацію будинків.

8. *Забезпечення інноваційності та синергетичності розвитку енергетики й економіки.* Потреба в нових енергетичних технологіях формуватиме запит на продукцію переробної промисловості, тому потенційно створюватиме нові можливості і впливатиме на економічні показники і зайнятість у промисловому виробництві, сфері послуг, будівництві, транспорті та сільському господарстві. Водночас значний обсяг витрат на енергоефективні технології, які здебільшого пов'язані з продукцією обробної промисловості, створює ризики зростання рівня технологічної залежності вітчизняної економіки від продукції іноземних виробників. При цьому, за винятком паливно-енергетичного комплексу, саме галузі машинобудування характеризуються найбільшим від'ємним сальдо торговельного балансу. У випадку створення сприятливих умов для розвитку національного виробництва високотехнологічної продукції реалізація сценарію цільового розвитку енергетики характеризуватиметься позитивними економічними ефектами.

Реалізація заходів цільового розвитку енергетики може мати відчутні позитивні наслідки для економічного зростання та стимулювати структурні зрушення у вітчизняній економіці, зумовлені передусім активізацією інвестиційних процесів. За умови активної імплементації заходів та залучення коштів на модернізацію, такі зміни можуть відбутися вже у коротко- та середньостроковій перспективі (2018–2020 рр.).

Водночас відсутність комплексності реалізації енергетичної політики може призвести до негативних економічних наслідків. Наприклад, у випадку розвитку ВДЕ без взаємоузгодженості з політикою енергоефективності виникають ризики відчутного зниження реальних доходів домогосподарств, які не компенсуються помірною активізацією інвестиційної діяльності та супроводжуватимуться негативними макроекономічними наслідками.

Ключовим аспектом успішності реалізації заходів енергетичної політики є мотиваційна складова. У більшості випадків основні витрати лягають на плечі побутових споживачів — домогосподарств. При цьому, за існуючого рівня доступності енергоефективного обладнання та інформаційного забезпечення процесів енергозбереження, населення не має достатніх ні економічних, ні соціально-побутових стимулів для комплексної та масштабної реалізації вищезазначених заходів.

Розроблення дієвих механізмів реалізації цільових напрямів нової енергетичної політики є надзвичайно актуальними напрямом досліджень, який виходить далеко за межі енергетичного сектору. У світовій практиці немає стандартизованих та уніфікованих підходів до формування національної енергетичної політики, хоча зазвичай державна політика спрямована на врегулювання національного енергетичного ринку, а не паливно-енергетичного комплексу, що має законодавче закріплення. Вироблення національної політики зумовлене трьома основними критеріями розвитку енергетики та її впливу на всю соціально-економічну систему країни і світу: первинність у національній безпеці; широкий опосередкований вплив на всіх учасників внутрішнього ринку, не лише енергетичного; повсюдне секторальне проникнення у сферах національного господарства. Саме енергетична стратегія встановлює характер планування, бюджетування, координації та оцінювання соціально-економічного розвитку в країні.

Тому розроблення та поступова апробація механізмів інформаційно-аналітичного забезпечення координації розроблення і реалізації

енергетичної та економічної політики в Україні шляхом поєднання процесів планування, прогнозування і бюджетування в енергетиці дозволить досягти не лише кореспондування енергетичної політики зі змінами у соціально-економічному середовищі країни і тенденціями розвитку енергетики у світі, а й запровадити стратегічне планування та управління в енергетиці без кардинальної перебудови системи державного управління галуззю, що існує на сьогодні.

У цьому контексті виникає проблема не лише якісної ідентифікації ієрархії цілей і пріоритетів соціально-економічного та галузевого розвитку для України, а й ефективної гармонізації таких пріоритетів з європейськими. Оскільки внаслідок різної інституційної, технологічної, ресурсної та інфраструктурної готовності формальне дублювання глобальних пріоритетів, зокрема у вигляді міжнародних зобов'язань, може приховувати суттєві економічні ризики (втрата сегментів внутрішнього ринку вітчизняними виробниками, технологічна залежність тощо). Тож запровадження стратегічного планування та управління в енергетиці повинне передбачати не лише підвищення якості експертного середовища та управлінських навичок і умінь державних службовців, а й коригування цілепокладання відповідних наукових досліджень у тих проблемних галузях, за якими відбуватиметься реалізація гармонізованих пріоритетів економічної та енергетичної політики, а саме: макроекономічній, екологічній, технологічній, промисловій, інноваційній та соціальній.

Дякую за увагу.

За матеріалами засідання підготувала О.О. МЕЛЕЖИК